ECLI:LV:AT:2021:1112.C69189618.20.S
Lieta Nr. C69189618, SKC-800/2021
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2021.gada 12.novembrī

Senāts šādā sastāvā:
senatore referente Anda Briede,
senatore Dzintra Balta,
senatore Ināra Garda

rakstveida procesā izskatīja civillietu sakarā Kuldīgas novada pašvaldības kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2021.gada 25.februāra spriedumu Kuldīgas novada pašvaldības prasībā pret /pers. B/ par vienošanās atzīšanu par spēkā neesošu daļā un dotā izpildījuma atprasījumu.

Aprakstošā daļa

[1] Lietā nodibināti šādi faktiskie apstākļi, par kuriem nav strīda:

[1.1] /pers. B/, pamatojoties uz /datums/parakstīto darba līgumu (pārjaunojuma līgumu), bija nodarbināta /Nosaukums/ pamatskolā – attīstības centrā, veicot /amata/ izglītības jomā un /specialitātes/ skolotājas amata pienākumus;

[1.2] darba devēja 2017.gada 9.jūnijā uzteica darba līgumu ar darbinieci, kā pamatu norādot Darba likuma 101.panta pirmās daļas 11.punktu,

[1.3] atbilstoši Darba likuma 112.panta pirmās daļas 4.punktam 2017.gada 28.jūnijā darbiniecei izmaksāts atlaišanas pabalsts 5194,06 EUR četru mēnešu vidējās izpeļņas apmērā;

[1.4] minēto darba līguma uzteikumu /pers. B/ apstrīdēja tiesā; 2018.gada 27.janvārī likumīgā spēkā stājās Kurzemes apgabaltiesas 2017.gada 11.decembra spriedums civillietā, ar kuru uzteikums atzīts par spēkā neesošu un /pers. B/ atjaunota darbā;

[1.5] /pers. B/ un darba devēja 2018.gada 29.janvārī noslēdza vienošanos par darba tiesisko attiecību izbeigšanu, tās 2.punktā paredzot, ka darbiniecei izmaksājami 4473,04 EUR saskaņā ar Kurzemes apgabaltiesas 2017.gada 11.decembra spriedumu.

[2] Darba devēja (pēc reformas – Kuldīgas novada pašvaldība) 2018.gada 27.martā cēlusi tiesā prasību pret /pers. B/ par vienošanās atzīšanu par spēkā neesošu daļā un dotā izpildījuma atprasījumu.

Prasības pieteikumā norādīts, ka Kurzemes apgabaltiesas 2017.gada 11.decembra spriedums, ar kuru uzteikums atzīts par spēkā neesošu un atbildētāja atjaunota darbā, nemaz neparedzēja vidējās izpeļņas par darba piespiedu kavējuma laiku piedziņu, tādēļ pienākumu izmaksāt bijušajai darbiniecei naudas līdzekļus 4473,04 EUR prasītāja 2018.gada 29.janvāra vienošanās uzņēmusies, maldoties par saistības pastāvēšanu.

Tā kā izbeidzot darba tiesiskās attiecības atbildētājai pienācās 7410,22 EUR (vidējā izpeļņa 4473,03 EUR par darba piespiedu kavējuma laiku un atvaļinājuma kompensācija 2937,19 EUR), bet kopumā tika pārskaitīti 11 724,94 EUR (atlaišanas pabalsts 5194,06 EUR, atvaļinājuma kompensācija 2057,85 EUR un vidējā izpeļņa 4473,03 EUR par darba piespiedu kavējuma laiku), atbildētājai ir jāatlīdzina nepamatoti pārmaksātā summa 4314,72 EUR, atzīstot vienošanās 2.punktu par spēkā neesošu.

Prasība pamatota ar Darba likuma 59., 78., 79.pantu un Civillikuma 1444., 1445., 1765., 1775., 2369., 2376., 2378. un 2391.pantu.

[3] Ar Kurzemes rajona tiesas 2018.gada 28.maija spriedumu un Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018.gada 22.oktobra spriedumu prasība apmierināta daļēji: atzīts par spēkā neesošu vienošanās 2.punktā iekļautais – „saskaņā ar 11.12.2017. spriedumu lietā Nr. /numurs/, kas sastāda 4473,04 EUR" un no /pers. B/ darba devējas labā piedzīti 4314,72 EUR, likumiskie nokavējuma procenti 178,62 EUR un tiesāšanās izdevumi 3329,39 EUR.

Ar Augstākās tiesas Senāta 2020.gada 12.oktobra spriedumu apelācijas instances tiesas 2018.gada 22.oktobra spriedums atcelts, nododot lietu jaunai izskatīšanai.

[4] Izskatījusi lietu atkārtoti, Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2021.gada 25.februāra spriedumu prasību noraidījusi, piedzenot no prasītājas atbildētājas labā valsts nodevu 70 EUR, bet valsts ienākumos – 500,87 EUR.

Spriedumā ietverti tālāk minētie argumenti.

[4.1] Ņemot vērā lietas izskatīšanas robežas apelācijas instances tiesā, ir jāizšķir strīds, vai prasītājai bija pienākums samaksāt atbildētājai vienošanās 2.punktā norādīto summu 4473,04 EUR, kas secīgi dod pamatu lemt par šī punkta tiesiskumu.

[4.2] Atbilstoši Darba likuma 126.panta pirmās daļas nosacījumiem prasījums par vidējās izpeļņas piedziņu ir pakārtots jautājumam par uzteikuma pamatotību. Ja tiek apmierināta prasība par atjaunošanu darbā, vidējās izpeļņas apmēra noteikšana par visu darba piespiedu kavējuma laiku ietilpst lietas izskatīšanas priekšmetā. Tas nozīmē, ka tiesai ir pienākums piedzīt darbinieka labā vidējo izpeļņu par visu darba piespiedu kavējuma laiku.

Konkrētajā gadījumā prasītāja, izbeidzot darba tiesiskās attiecības, 2017.gada 28.jūnijā izmaksāja atbildētājai atlaišanas pabalstu 5194,06 EUR un atvaļinājuma naudu 2057,85 EUR, kopā 7251,91 EUR.

Brīdī, kad 2018.gada 27.janvārī stājās spēkā Kurzemes apgabaltiesas 2017.gada 11.decembra spriedums, atbildētājai jau bija radies darba piespiedu kavējums, līdz ar to viņai pienācās vidējā izpeļņa, taču par tās piedziņu apgabaltiesa saskaņā ar Civilprocesa likuma 426.pantu neizsprieda.

Šādos apstākļos Kurzemes apgabaltiesas 2017.gada 11.decembra spriedumam nav prejudiciāla nozīme jautājumā par darba devējas tiesībām atprasīt no atbildētājas izmaksāto vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējumu.

[4.3] Lietā iesniegtais aprēķins par darba piespiedu kavējumu izdarīts par 118 dienām (no 2017.gada 10.augusta līdz 2018.gada 29.janvārim) ar vidējo izpeļņu dienā 55,91 EUR (bruto), kas kopā ir 6597,38 EUR (bruto) vai 4473,03 EUR (neto). Šī summa nav apstrīdēta.

Tāpat nav strīda, ka puses darba tiesiskās attiecības izbeidza 2018.gada 29.janvārī, darbiniecei uzsakot darba līgumu (Darba likuma 100.panta ceturtā daļa).

Vienošanās minētā summa atbilst prasītājas norādītajai vidējai izpeļņai par visu darba piespiedu kavējuma laiku, kas atbildētājai pienākas uz likuma pamata. Maksājuma dokuments apliecina, ka atbildētājai 2018.gada 6.februārī pārskaitīti 4473,03 EUR kā darba alga. Līdz ar to nav iemesla secināt, ka prasītāja, parakstot vienošanos, tās 2.punktā būtu maldījusies par izmaksājamās summas pamatotību, jo saskaņā ar Darba likuma 126.panta pirmo daļu darbiniecei ir tiesības saņemt vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējuma laiku, kas nodibinātas ar spēkā esošu tiesas spriedumu.

[4.4] Atzīstot darba devējas uzteikumu par spēkā neesošu, zuda tiesiskais pamats atbildētājai izmaksātajam atlaišanas pabalstam 5194,06 EUR (puses vienojās izbeigt darba tiesiskās attiecības uz cita pamata). Šis pabalsts var tikt ieturēts, kā to noteic Darba likuma 78.pants, tomēr iepriekš izmaksātās naudas summas nevar radīt šaubas par darbinieces tiesībām saņemt vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējuma laiku.

Darba samaksas pamatojums un izdarīšanas laiks var ietekmēt darbinieka tiesības uz sociālo palīdzību, ko valsts nodrošina darbiniekam pārejošas darba nespējas vai bezdarba gadījumā. Tāpēc darba devēja pienākums ir sniegt valsts iestādēm patiesas ziņas par darbiniekam izmaksātām naudas summām un gādāt par to, lai paziņojumos sniegtā informācija atbilst faktiskajiem apstākļiem, ja nepieciešams, to labojot.

Tā kā tiesības saņemt izmaksātos naudas līdzekļus pamatotas ar vienošanās 2.punkta spēkā neesību darba devējas maldības dēļ, izskatāmās prasības summa nevar veidoties gan no apstrīdētās vienošanās, gan no atprasāmajiem naudas līdzekļiem Darba likuma 78.panta izpratnē. Tāpat, izskatot strīdu, nav apspriežama atbildētājai aprēķinātā kompensācija par neizmantoto atvaļinājumu no 2017.gada 29.jūnija līdz 2018.gada 28.janvārim, tādēļ prasība ir noraidāma.

[5] Kuldīgas novada pašvaldība iesniegusi kasācijas sūdzību, lūdzot atcelt Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2021.gada 25.februāra spriedumu šādu apsvērumu dēļ:

[5.1] lai gan tiesa pareizi secinājusi, ka, atzīstot darba devējas uzteikumu par spēkā neesošu, zuda tiesiskais pamats atbildētājai izmaksātajam atlaišanas pabalstam, tā pušu strīdu, par ko celta attiecīgā prasība (darba devēja atprasījuma tiesību izlietošana Darba likuma 78.panta kārtībā), nav atrisinājusi;

[5.2] tiesa nav devusi vērtējumu spriedumā konstatētajam citam darba tiesisko attiecību izbeigšanas pamatam, to nav norādījusi un nav analizējusi, kā tieši saskaņā ar Darba likuma 100.panta ceturto daļu izbeigtās darba līgumiskās attiecības ir ietekmējušas pušu strīdu par darba devējas atprasījuma tiesību izmantošanu, prasītājai tās liedzot;

[5.3] celtā prasība vērsta nevis uz to, vai atbildētājai pienākas vai nepienākas vidējā izpeļņa par darba piespiedu kavējumu no 2017.gada augusta līdz 2018.gada janvārim, bet gan uz pušu strīdu par likumā noteikto darba devējas atprasīšanas tiesību izlietošanu Darba likuma 78.panta kārtībā. Turklāt prasījums ir par pārmaksātās summas 4314,72 EUR (ne vienošanās minēto 4473,03 EUR) piedziņu;

[5.4] tiesa nav ņēmusi vērā nedz Senāta 2014.gada 27.marta spriedumā lietā Nr. SKC-1683/2014 (C30450410) izteiktās atziņas par Darba likuma 78. un 59.panta piemērošanu, nedz Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, kurā konkrēti norādīts, ka atlīdzība, kas darbiniekam noteikta sakarā ar atlaišanu no darba, uzskatāma par darba samaksas veidu, uz kuru darbiniekam ir tiesības saistībā ar savu darbu un kas viņam tiek samaksāta darba attiecību izbeigšanas brīdī (sk. *Eiropas Kopienas Tiesas 1990.gada 17.maija spriedumu lietā Douglas Harvey Barber pret Guardian Royal Exchange Assurance Group, C-262/88, ECLI:EU:C:1990:209*);

[5.5] konkrētajā situācijā atlaišanas pabalsts bija nevis ieturams, bet gan, veicot matemātisku aprēķinu, ieskaitāms vidējā izpeļņā par darba piespiedu kavējumu, ko prasītāja kļūdaini neizdarīja, kā rezultātā tai radās prasījuma tiesības uz darbiniecei nepamatoti pārmaksātajām summām. Tiesa nav analizējusi, vai atbildētāja bija tiesīga paturēt gan atlaišanas pabalstu pēc tam, kad tika atjaunota darbā, gan vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējumu, un tādā veidā netaisnīgi iedzīvoties uz darba devējas rēķina;

[5.6] tiesa nav noskaidrojusi pušu gribu, kurai atbilstoši vienošanās tekstā bija jāietver tikai tās summas, kuras prasītājai bija jāizmaksā atbildētājai, proti, piemērojot Darba likuma 126.panta pirmo daļu, 112. un 59.pantu. Izbeidzot darba tiesiskās attiecības, pušu gribai atbilda norēķinu veikšana, kas cita starpā iekļāva arī atvaļinājuma kompensācijas izmaksu un jau saņemtā atlaišanas pabalsta ieskaitīšanu. Vienošanās 2.punktā atsauce uz Kurzemes apgabaltiesas 2017.gada 11.decembra spriedumu civillietā Nr. /numurs/ iekļauta nepamatoti, jo šis spriedums varēja kalpot tikai kā tiesiskais pamats, ar kuru atbildētāja tika atjaunota darbā.

[6] Paskaidrojumos sakarā ar kasācijas sūdzību atbildētāja norādījusi, ka pārsūdzētais spriedums ir pareizs un tā atcelšanai nav iemesla.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personu, kura to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Senāts atzīst, ka spriedums atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[8] Darba likuma 78.pants, uz kuru prasības pieteikumā atsaucas prasītāja, paredz, ka darba devējai ir tiesības atprasīt no darbinieka summas, kas pārmaksātas darba devēja maldības dēļ, ja darbinieks par šo pārmaksājumu ir zinājis vai viņam atbilstoši apstākļiem to vajadzēja zināt.

Lietā ir nodibināts un strīds par to nepastāv, ka darba devēja, 2017.gada 28.jūnijā izbeidzot darba tiesiskās attiecības (pamatojoties uz 2017.gada 9.jūnija uzteikumu), izmaksāja atbildētājai 7251,91 EUR. Šo summu veidoja kompensācija 2057,85 EUR par neizmantoto atvaļinājumu un saskaņā ar Darba likuma 112.pantu atlaišanas pabalsts četru mēnešu vidējās izpeļņas apmērā – 5194,06 EUR.

Brīdī, kad ar tiesas spriedumu minētais 2017.gada 9.jūnija darba līguma uzteikums tika atzīts par spēkā neesošu un darbiniece (šajā lietā atbildētāja) tika atjaunota darbā, iestājās Darba likuma 126.panta pirmajā daļā noteiktās tiesiskās sekas (darbiniecei radās tiesība saņemt, bet darba devējai – pienākums izmaksāt vidējo izpeļņu par visu darba piespiedu kavējuma laiku), un reizē ar to beidza pastāvēt Darba likuma 112.pantā paredzētais atlaišanas pabalsta tiesiskais pamats, atbildētājai zaudējot tiesības uz to. Citiem vārdiem, darba devējai radās pienākums izmaksāt atbildētājai vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējumu un vienlaikus arī tiesība atprasīt agrāk jau izmaksāto atlaišanas pabalstu.

[9] Konkrētajā gadījumā, kā tas izriet no lietā nodibinātajiem apstākļiem, divas dienas pēc atjaunošanas darbā starp darba devēju un darbinieci 2018.gada 29.janvārī ir noslēgta vienošanās par darba tiesisko attiecību izbeigšanu, pamatojoties uz Darba likuma 100.panta ceturto daļu, kuras 2.punktā darba devēja atlaišanas dienā apņēmusies izmaksāt darbiniecei 4473,04 EUR, norādot, ka tā ir samuma, kas darbiniecei pienākas saskaņā ar

2017.gada 11.decembra spriedumu lietā Nr. /numurs/. Nav strīda, ka šī summa darbiniecei ir izmaksāta.

Tādējādi laika posmā no uzteikuma līdz darba tiesisko attiecību izbeigšanas brīdim darba devēja /pers. B/ bija izmaksājusi pavisam kopā 11 724,94 EUR. Proti, kā norādīts prasības pieteikumā – papildus 2017.gada 28.jūnijā izmaksātajai summai darba devēja 2018.gada 5.februārī pārskaitījusi atbildētājai vēl 4473,03 EUR, kas atbilst vidējai izpeļņai par darba piespiedu kavējumu laika posmā no 2017.gada 10.augusta līdz 2018.gada 26.janvārim, un tas ir par 4314,72 EUR vairāk, nekā viņai bija tiesības no darba devējas saņemt, ko atbildētāja labi apzinājās.

Celtās prasības mērķis ir atgūt darbiniecei pārmaksāto naudas summu; prasības priekšmets – Darba likuma 78.pantā paredzētās nepamatoti izmaksātās naudas summas atprasījuma tiesības.

[10] Apelācijas instances tiesa, pievērsdamās jautājumam par atbildētājas tiesībām saņemt un prasītājas pienākumu saskaņā ar Darba likuma 126.panta pirmo daļu izmaksāt vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējuma laiku, kas atbilst vienošanās 2.punktā norādītajai summai 4473,04 EUR, bez ievērības ir atstājusi to, ka šo summu atbildētāja no darba devējas faktiski ir jau saņēmusi atlaišanas pabalsta maksājuma veidā.

Jautājumā pa tiesiskajām sekām, kādas iestājas, ja darbinieks, kuram izmaksāts atlaišanas pabalsts, ar tiesas spriedumu atjaunots darbā, judikatūrā un tiesu praksē nostiprināta atziņa, ka, piedzenot vidējo izpeļņu par labu darbiniekam, kas atjaunots darbā, atlaišanas pabalsts ieskaitāms piedzenamajā samaksā, jo, turpinoties darba tiesiskajām attiecībām, Darba likuma 112.pantā paredzētais atlaišanas pabalsts darbiniekam nepienākas. Atzīstot uzteikumu par spēkā neesošu un atjaunojot darbinieku darbā, viņa tiesību aizskārums ir novērsts (sk. *Senāta 2009.gada 14.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-896/2009 (C27135908), 2012.gada 20.decembra spriedumu lietā Nr. SKC-1513/2012 (C11106511), 2013.gada 11.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-1009/2013 (C32285411), 2013.gada 31.maija spriedumu lietā Nr. SKC-1491/2013 (C30450410)*).

Jāatzīst, ka Kuldīgas novada pašvaldības prasības pieteikums satur divējādi saprotamus izteikumus saistībā ar civillietā Nr. /numurs/ taisīto spriedumu. Taču no norādītajiem apstākļiem kopumā izriet, ka atbildētājas tiesības uz vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējuma laiku, kas nodibināts ar spēkā esošu tiesas spriedumu iepriekš minētajā civillietā, prasītāja (darba devēja) būtībā neapstrīd, vienīgi nepiekrīt, ka darbiniece patur pārmaksāto summu, kas maldīgi vēlreiz izmaksāta, 2018.gada 29.janvārī vienojoties ar atbildētāju par darba tiesisko attiecību izbeigšanu.

Senāta iepriekšējā spriedumā šajā lietā izteikto atziņu par prasības priekšmetu un pamatu saistībā ar tiesāšanās izdevumu piedziņu, apelācijas instances tiesa kļūdaini attiecinājusi uz lietas izskatīšanas robežām.

Senāts par pamatotu atzīst kasācijas sūdzībā norādīto tiktāl, ciktāl tiesai, pat tad, ja tā atstāja spēkā vienošanās 2.punktu, kā tas tiek konstatēts pārsūdzētajā spriedumā, tai nebija šķēršļu izspriest strīdu par darba devējas atprasījuma tiesībām atbilstoši Darba likuma 78.panta noteikumiem. Līdz ar to apelācijas instances tiesas spriedums strīda izšķiršanai nododams jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atceļot spriedumu, Kuldīgas novada pašvaldībai atmaksājama par kasācijas sūdzību samaksātā drošības nauda 300 EUR (Civilprocesa likuma 458.panta otrā daļa).

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Senāts

nosprieda:

Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2021.gada 25.februāra spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt Kuldīgas novada pašvaldībai drošības naudu 300 EUR (trīs simti *euro*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore A. Briede

Senatore Dz. Balta

Senatore I. Garda